

ТИПИ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Романовський Олександр Олексійович

доктор економічних наук, доктор педагогічних наук, професор,
ректор Українсько-американського університету Конкордія,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-3618-2999
oleksandr.romanovskyi@uacu.edu.ua

Романовська Юлія Юріївна

кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри англійської філології,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-0207-3348
yuliia.romanovska@uacu.edu.ua

Романовська Олександра Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент, проректор,
Українсько-американський університет Конкордія,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3614-544X
oleksandra.romanovska@uacu.edu.ua

Ель Махді Мохамед

магістр інноваційної діяльності, керівник проєктів,
Українсько-американський університет Конкордія,
м. Київ, Україна
ORCID ID: 0000-0002-2963-3931
tomodeluxe@hotmail.com

Анотація. Робота присвячена дослідженню основних типів інновацій у сфері вищої освіти.

Розглянуто наступні види інновацій: інновації технологічного та організаційного типу; інновації навчально-педагогічного типу; інновації структурно-педагогічного типу; інновації економіко-ринкового типу. Також проаналізовано інноваційні інформаційні технології, інформаційно-інноваційний менеджмент, а також інноваційний маркетинг широко використовуються в управлінні інноваційною діяльністю в освіті. Вони об'єднані в групу засобів та інструментів управління інноваційною діяльністю в освіті. Вони можуть виникати майже у всіх типах інновацій у системі освіти, які можуть призвести до інноваційних змін для досягнення нових кількісних та якісних параметрів освіти. Проведений у статті аналіз деяких типів інновацій у системі вищої освіти показує, що вони можуть призвести до інноваційних змін. Це інновації організаційного типу у сфері вищої освіти; освітньо-педагогічні інновації в системі вищої освіти; засоби та інструменти управління інноваційною діяльністю в освіті; інновації для вирішення проблем вимушеного чи екстреного дистанційного навчання тощо.

Також важливими є інновації у вищій освіті, пов'язані із захистом життя на Землі (екологічні, ресурсозберігаючі та з альтернативних видів палива, з продовольчої безпеки, охорони здоров'я, контролю за чисельністю населення тощо), а також нові типи інновацій у вищій освіті та науці. викликані глобальними змінами, надзвичайними та форс-мажорними обставинами.

Автори стверджують, що перспектива побудови суспільства знань з інноваційно-орієнтованим типом економіки в будь-якій країні вимагає глибокого реформування гуманітарної сфери національної економіки, інноваційного розвитку системи вищої освіти, науки і науково-технічної діяльності. Це має відбуватися на основі розумного поєднання кращого зарубіжного досвіду з національними традиціями.

Результати дослідження можуть бути корисними як для фахівців у сфері вищої освіти та науки, так і для студентів, аспірантів, науковців у сфері інноваційної діяльності та інноваційного розвитку.

Ключові слова: інновації у вищій освіті; інновації технологічного та організаційного типу; інновації навчально-педагогічного типу; інновації структурно-педагогічного типу; інновації економіко-ринкового типу; інноваційні інформаційні технології, інформаційно-інноваційний менеджмент; інноваційний маркетинг.

УДК 378; 004
DOI: 10.31652/2412-1142-2023-70-221-230

Федорчук Ольга Степанівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, економіки, статистики та цифрових технологій,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький, Україна
ORCID ID: 0000-0003-2163-8890
fos_40@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ЮРИДИЧНІЙ ОСВІТІ

Анотація. Стаття присвячена питанням особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті. Визначено, що інформаційно-комунікаційні технології у контексті їх застосування в освітньому процесі потрібно розуміти як інструмент пізнання. Запропоновано трактувати інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуються в освітньому процесі, як сукупність методів і технічних засобів забезпечення ефективного процесу навчання й комунікації на основі комп'ютерних мереж. Сформульовано рольові позиції інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті – пізнавальна, дослідницько-наукова, професійно-практична, формувально-особистісна, конкурентно-мотиваційна, резистентна, креативна – та розкрито їх зміст. Вказано, що значення інформаційно-комунікаційних технологій у процесі провадження вищої юридичної освіти полягає у становленні, формуванні та розвитку релевантного технологічними вимогам сьогодення суб'єкта освітнього процесу як цілісної індивідуальності із високим рівнем професіоналізму й належними особистісними характеристиками. Підкреслено, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті має ряд особливостей. Їх детермінантою виступає специфіка вищої юридичної освіти, що проявляється у практичній спрямованості правничих професій і зорієнтованості підготовки здобувачів освіти на роботу в органах державної влади. Проаналізовано переваги та недоліки застосування інформаційно-комунікаційних технологій викладачами та здобувачами вищої юридичної освіти. За результатами аналізу сформульовано рекомендації щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі в цілому та у вищій юридичній освіті зокрема на засадах раціональності та поміркованості, а також виключення можливості заміщення «віртуальним» освітнім процесом реального.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; апаратна складова інформаційно-комунікаційних технологій; програмна складова інформаційно-комунікаційних технологій; вища юридична освіта; особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій упродовж останніх десятиліть обумовив значні метаморфози суспільства, трансформувавши його із постіндустріального в інформаційне, а з інформаційного – в інформаційно-технологічне. Це означає, що не лише інформаційні потоки, їх обсяг і швидкість виступають детермінантами суспільного розвитку, але й технології, котрі використовуються для формування та поширення інформації. Такі технології уже стали звичними й, у певному сенсі, традиційними засобами міжособистісної та групової комунікації, тобто, перетворилися на органічний елемент як побутової, так і професійної діяльності людини.

Зокрема, сьогодні дедалі помітнішу й значимішу роль відіграють інформаційно-комунікаційні технології в професійній сфері. Особливо виразною ця роль стала у період карантину, спричиненого стрімким поширенням у світі вірусу COVID-19, а пізніше – під час війни, підло розпочатої росією проти України 24 лютого 2022 року. Завдяки окремим цифровим комунікаційним платформам вдалось перевести певні робочі та практично усі освітні процеси в дистанційний формат, забезпечивши щонайменше їх безперервність у надскладних умовах.

Серед іншого, шляхом застосування інформаційно-комунікаційних технологій вдалось продовжити й процес вищої юридичної освіти в Україні. Однак, наразі роль та значення інформаційно-комунікаційних технологій саме у цій царині не зводиться лише до організації дистанційного формату навчання, оскільки їх застосування в цілому забезпечує ряд додаткових можливостей для провадження креативного, результативного та більш ефективного освітнього процесу педагогами та здобувачами освіти. Саме тому надзвичайно важливо чітко та ясно розуміти особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті, що й обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому просторі присвячено низку праць вітчизняних науковців. Так, наприклад, тематика застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання шкільних дисциплін знайшла своє відображення у дослідженнях Яценко Т. [1], Бикова В. [2]. Про інформаційно-комунікаційні технології як інструмент дистанційної освіти йдеться в пошуваннях Колган О., Колган Т. [3]. Крізь призму формування мобільного інформаційно-освітнього середовища вищого навчального закладу розглядають інформаційно-комунікаційні технології Моїсеєнко Н. В., Моїсеєнко М. В. та Семеріков С.О. [4]. Федоренко О., Рожков С. трактують інформаційно-комунікаційні технології як запоруку підвищення якості підготовки майбутнього фахівця [5].

Як бачимо, проблематика використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітній сфері відображена у доволі потужному пласті праць українських науковців. Разом із тим, питання особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті не розкрито сповна. Серед дослідників, предметом вивчення яких у певному ракурсі стали інформаційно-комунікаційні технології саме у сфері вищої юридичної освіти, – Петренко Т. [6], Романів Х. [7], Ківалов С. [8]. При цьому, на питанні особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті не було сфокусовано належної уваги.

Мета статті. Метою статті полягає дослідження особливостей застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті задля окреслення напрямів удосконалення їх використання у професійній підготовці майбутніх фахівців.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У найбільш загальному сенсі інформаційно-комунікаційні технології розуміють як сукупність методів, виробничих процесів і програмно-технічних засобів, інтегрованих із метою збирання, обробки, зберігання, розповсюдження, демонстрації та використання даних в інтересах їх користувачів [9, с. 7].

В цілому, погоджуємося із такою думкою, однак мусимо зауважити, що у контексті застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі їх варто розуміти, перш за все, як інструмент пізнання. Адже які б технологічні засоби не використовувались під час навчання його суб'єктами, це робиться з однією метою – донести максимально систематизовану, об'єктивну, актуальну інформацію, необхідну для усвідомлення, розуміння та засвоєння предмету навчання. При цьому, не варто залишати поза увагою комунікаційний компонент, оскільки комунікаційна взаємодія – у якому б форматі вона не відбувалася (онлайн чи офлайн) – є невід'ємною складовою засвоєння інформації та її критичного осмислення.

Із врахуванням цих міркувань, пропонуємо трактувати *інформаційно-комунікаційні технології, що застосовуються в освітньому процесі, як сукупність методів і технічних засобів забезпечення ефективного процесу навчання й комунікації на основі комп'ютерних мереж.*

Однак, не можемо не зауважити, що коли йдеться не про освітній процес в цілому, а про навчання у ході здобуття вищої освіти, то інформаційно-комунікаційні технології виступають не просто інструментом пізнання та забезпечення ефективного процесу навчання й комунікації. Вони набувають якісно нової функції – орієнтують суб'єкта освітнього

процесу на саморозвиток і самонавчання [6, с. 246]. Адже будь-яка вища освіта – це, перш за все, самодисципліновані зусилля задля опрацювання, осмислення та екстраполяції на практичну площину більшого та якіснішого обсягу інформації, ніж той, що запропонований у стандартному аудиторному форматі. У цьому сенсі інформаційно-комунікаційні технології є беззаперечно корисним інструментом для розширення світогляду суб'єкта освіти, формування у нього аналітичного й критичного мислення, що є базисом і, водночас, результатом самоосвіти й саморозвитку.

Якщо ж говорити про інформаційно-комунікаційні технології у вищій освіті конкретного напрямку, зокрема, у вищій юридичній освіті, то необхідно погодитись із Романів Х. у тому, що інформаційно-комунікаційні технології виступають одним із інструментів «...пізнання права, набуття правових умінь і навичок, вдосконалення професійної майстерності» [7, с. 56]. Разом із тим, мусимо зазначити, що наведений зазначеною дослідницею перелік призначень інформаційно-комунікаційних технологій як інструменту пізнання у вищій юридичній освіті, на нашу думку, не є вичерпним. Адже інформаційно-комунікаційні-технології в іпостасі такого інструменту можуть, крім іншого, успішно слугувати і для формування правової свідомості та визначення моральних цінностей і орієнтирів суб'єктів освітнього процесу, сприяти оптимізації робочих процесів, пов'язаних із правовою інформацією (отримання правової інформації, її підготовка для інших, здійснення взаємного обміну якісною, оперативною та актуальною інформацією тощо), мотивувати до навчання та розширення світогляду, допомагати у формуванні грамотної професійної лексики та розвитку мовленнєвих навиків в цілому тощо.

У цьому сенсі інформаційно-комунікаційні технології безпосередньо впливають на становлення та формування таких характеристик суб'єкта освітнього процесу, як професіоналізм, вмотивованість, масштаби світогляду, інтелектуальність, вербальність (рівень розвитку мовленнєвих навиків), аналітичний склад мислення, діяльнісно-практичні навички, ціннісна зорієнтованість, комунікативність, рівень культури, вміння прогнозувати розвиток подій та адаптуватися до ситуації, прагнення до пізнання, рефлексивність [10, с. 116].

З огляду на вище зазначене, можемо сформулювати рольові позиції інформаційно-комунікаційних технологій у процесі провадження вищої юридичної освіти (табл. 1).

Таблиця 1

Рольові позиції інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті*

№з/п	Рольова позиція	Зміст
1.	Пізнавальна	Пізнання права, його теоретико-наукових засад і практичних аспектів
2.	Дослідницько-наукова	Пошук, опрацювання, систематизація, представлення наукової та практичної правової інформації у вигляді наукових розвідок, аналітичних записок, тез конференцій та наукових статей, кваліфікаційних наукових робіт тощо
3.	Професійно-практична	Формування практичних правових навичок, у тому числі – риторичних і логічних вмінь, навичок створення формалізованих правових документів, формування та опрацювання правових статистичних і аналітичних даних, розробки законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, юридичного консультування тощо.
4.	Формувально-особистісна	Розширення світогляду, підвищення інтелектуального рівня та ерудованості завдяки доступу до широких масивів правової та пов'язаної із нею інформації та можливості їх швидшого опрацювання. Формування особистісних ціннісних установок та моральних імперативів, що базуються на засадах права, законності та справедливості, а також формування правосвідомості суб'єкта в процесі опрацювання правової інформації, у тому числі – процесуальних (судових справ та рішень суду різних інстанцій, матеріалів розслідування тощо).
5.	Конкуренто-мотиваційна	Створення конкурентного навчального (а пізніше – професійного) середовища для студента-правника відбувається за рахунок, перш за все, комунікаційної складової інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки її можливості забезпечують безперешкодне спілкування зі студентами із будь-якого куточка

		Землі. У процесі такої комунікації кожен із її учасників може продемонструвати свій рівень знань і практичних навичок, й, природно, певна частина комунікаторів буде у чомусь краща за іншу. Виникне конкурентне середовище, котре, водночас, виступатиме мотиваційним фактором: комунікатори, які продемонстрували нижчий рівень знань чи вмінь, прагнутимуть досягти більшого.
6.	Резистентна	Використання інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує можливість суб'єкта освітнього процесу швидко знайти потрібну інформацію чи отримати необхідну консультацію задля вирішення нестандартного завдання або прийняття складного рішення, що сприяє формуванню стресостійкості особи та допомагає мінімізувати негативні емоційні стани.
7.	Креативна	Завдяки інструментарію інформаційно-комунікаційних технологій можна зробити більш динамічним, цікавим і нестандартним процес навчання; суб'єкти освітнього процесу мають змогу розвинути свою креативність, проявити творче начало під час пошуку, відбору, опрацювання та представлення правової інформації.

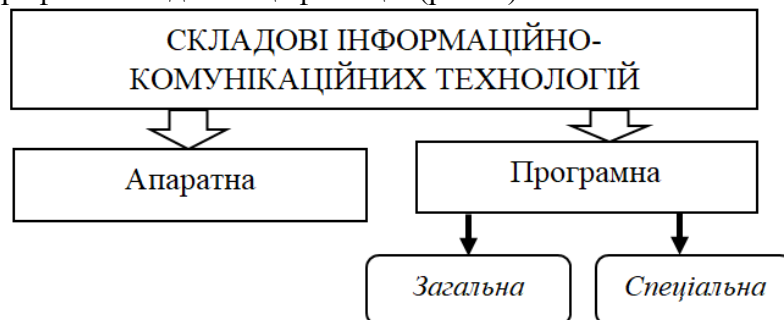
*Примітка: Розроблено автором

Таким чином, як бачимо із табл. 1, рольові позиції інформаційно-комунікаційних технологій у процесі провадження вищої юридичної освіти забезпечують формування життєво важливих особистісних і професійних якостей і характеристик суб'єктів освітнього процесу. Відтак важко недооцінити значення *інформаційно-комунікаційних технологій у процесі провадження вищої юридичної освіти*, котре, на нашу думку, *полягає у становленні, формуванні та розвитку релевантного технологічними вимогам сьогодення суб'єкта освітнього процесу як цілісної індивідуальності із високим рівнем професіоналізму й належними особистісними характеристиками.*

Разом із тим, необхідно наголосити, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті має ряд певних особливостей. Їх детермінантою, перш за все, виступає специфіка власне вищої юридичної освіти, що проявляється у:

- практичній спрямованості правничих професій (відтак і освітній процес повинен бути зорієнтований на здобуття практичних навичок);
- зорієнтованості підготовки здобувачів освіти на роботу в органах державної влади, органах правоохоронної і судової систем, органах прокуратури (це означає, що пріоритетом в освітньому процесі повинно бути формування висококласного фахівця та високоморального індивіда).

Зазначені прояви специфіки вищої юридичної освіти обумовлюють необхідність застосування інформаційно-комунікаційних технологій із врахуванням «поправки на вітер»: це означає, що, як мінімум, окремі елементи інформаційно-комунікаційних технологій, котрі застосовуються у вищій юридичній освіті, повинні задовольняти запити вищої юридичної школи у практичній спрямованості та орієнтації на роботу в органах державної влади. Таким елементом може виступати, наприклад, програмна складова інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці фахівців (рис. 1).

Рис. 1. Складові інформаційно-комунікаційних технологій*

*Примітка: Розроблено автором

Як правило, виділяють дві основних складових інформаційно-комунікаційних технологій – апаратну та програмну, що і відображено на рис. 1.

Апаратна складова інформаційно-комунікаційних технологій – це діджитал-пристрої, обладнання та мережі, за допомогою котрих здійснюються процеси, пов'язані із інформацією (пошук, систематизація, накопичення, обробка тощо). Компонентами цієї складової є персональний комп'ютер / ноутбук; власні мобільні пристрої (планшет, смартфон); мультимедійне обладнання (інтерактивна дошка з електронними олівцями; мультимедійний проектор; пристрої зв'язку тощо); локальні та глобальні мережі інтернет тощо [11, с. 64]. Очевидно, що компоненти апаратної складової можуть бути застосовані й застосовуються в освітньому процесі будь-якого рівня та фахового спрямування, у тому числі – й у вищій юридичній освіті. Тому вести мову про те, що апаратна складова інформаційно-комунікаційних технологій може задовольняти специфічні запити вищої юридичної школи, не випадає.

Однак, такі запити може задовольняти, як уже згадувалося вище, *програмна складова*, тобто, програми для роботи з інформацією. Як видно із рис. 1, ця складова інформаційно-комунікаційних технологій поділяється на загальну та спеціальну. До *загальної програмної складової* належить комп'ютерне програмне забезпечення, котре може бути використане для роботи з інформацією та для комунікації в будь-якій сфері професійної діяльності. Це, до прикладу, загальновідомі Word, Excel, PowerPoint, Paint, комунікаційні платформи Zoom, Teams, Google Meet тощо. *Спеціальна програмна складова* включає програмне забезпечення, що призначається для роботи в конкретній професійній сфері. Для юридичної сфери такими програмами, наприклад, є ЛігаЗакон, Jusnote, OpenDataBot, Google Play (для доступу до реєстрів судових рішень) тощо. Корисними для суб'єктів освітнього процесу в даній царині також можуть бути програми-симулятори із використанням VR (наприклад, для занять із криміналістики, імітації судового засідання, слідчих дій тощо), ігрові стратегії (наприклад, для практичного засвоєння норм процесуального законодавства) тощо.

Іншою особливістю застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті є те, що переваги й недоліки, котрі виникають при такому застосуванні, необхідно чітко розмежовувати для суб'єктів освітнього процесу. Йдеться про те, що здобувач освіти та викладач отримують різні за своєю сутністю вигоди від провадження освітнього процесу із використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Те саме стосується й недоліків, що виникають при цьому.

Так, застосування викладачем інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі вищої юридичної школи має три основних вектори:

- 1) підготовка та провадження якісного, ефективного, динамічного та цікавого освітнього процесу;
- 2) підвищення власного професійного рівня;
- 3) опрацювання результатів, продемонстрованих здобувачами освіти в процесі навчання, та об'єктивна оцінка їх знань.

Деталізуємо, які саме переваги та недоліки мають місце при застосуванні інформаційно-комунікаційних технологій викладачем у вищій юридичній освіті (табл. 2).

Таблиця 2

Переваги та недоліки застосування інформаційно-комунікаційних технологій викладачем у вищій юридичній освіті*

№з/п	ВЕКТОР	ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
1.	Підготовка та провадження освітнього процесу	- Формування єдиного інформаційного середовища навчального закладу, що сприяє тісній співпраці та обміну необхідною інформацією з колегами;	- Скорочення «живого» спілкування між здобувачем освіти, що скорочує можливість оперування невербальними та психологічними методами володіння аудиторією;

		<ul style="list-style-type: none"> - Економія часових, матеріальних та особистісних ресурсів при пошуку та опрацюванні інформації, необхідної для підготовки до проведення заняття; - Доступ до практичної правової інформації (судових справ, рішень суду, реєстрів тощо), що дозволяє виконати умову практичного спрямування освітнього процесу; - Перманентний доступ до актуальної, релевантної інформації та даних; - Можливість розширити та поглибити міжпредметні зв'язки, інтегрувати знання окремих навчальних дисциплін - Можливість здійснювати віртуальний експеримент; 	<ul style="list-style-type: none"> - Обмеженість форм подачі навчального матеріалу; - Тривале використання інформаційно-комунікаційних технологій деформує та атрофує уважність студента і його здатність концентруватися на інформації, котру подає викладач. Внаслідок цього, при поверненні до класичних аудиторних занять, викладач вимушено перетворюється на «аніматора», намагаючись зробити заняття більш динамічним та утримати увагу здобувача освіти.
2.	<i>Підвищення власного професійного рівня</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Удосконалення науково-педагогічних вмінь і якостей шляхом участі у навчальних вебінарах, онлайн-тренінгах, конференціях тощо; - Доступ до світового науково-педагогічного простору задля вивчення провідного досвіду іноземних колег; - Розвиток креативності та творчого підходу до науково-педагогічної діяльності; 	<ul style="list-style-type: none"> - Обмеження безпосереднього спілкування та неможливість включення в емоційне поле тренера чи колег; - Відмова від практики проведення конференцій та інших наукових заходів у режимі офлайн руйнує атмосферу повноцінної наукової дискусії та не забезпечує можливості міжособистісного професійного спілкування.
3.	<i>Опрацювання результатів навчання здобувачів освіти та оцінка їх знань</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення об'єктивності оцінки навчальної діяльності здобувача освіти; - Скорочення обсягу рутинної роботи та часу на неї; - Можливість мінімізувати вплив людського фактору та уникнути помилки при визначенні балів (оцінок). 	<ul style="list-style-type: none"> - Навіть тимчасова відсутність можливості доступу до комп'ютера (а за умов війни та атак ворога на енергетичну інфраструктуру це актуально як ніколи) може спричинити порушення термінів, встановлених для оцінювання знань та прогресу здобувача освіти, а отже – порушити управлінський цикл освітнього закладу.

*Примітка: Розроблено автором за [12], [7], [10].

Розглянемо, які переваги та недоліки має застосування здобувачем інформаційно-комунікаційних технологій у процесі здобуття вищої юридичної освіти. На відміну від викладача, здобувач вищої юридичної освіти може застосовувати інформаційно-комунікаційні технології – звідси, лише у контексті освітнього процесу – одновекторно, тобто, для ефективного та результативного навчання (табл. 3).

Таблиця 3 – Переваги та недоліки застосування інформаційно-комунікаційних технологій здобувачем вищої юридичної освіти*

№з/п	ВЕКТОР	ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
1.	<i>Проведення освітнього процесу</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Прискорення темпів створення і поширення інформації дозволяє розширювати інтелектуальний потенціал; - Широкий та оперативний доступ до теоретичної та практичної 	<ul style="list-style-type: none"> - Деформація уважності і здатності концентруватися на інформації чи даних, якщо вони не представлені у незвичній або інноваційній формі; - Зменшення безпосереднього спілкування здобувача освіти із

	правової інформації офіційних сайтів органів державної влади, електронних бібліотек і інших освітніх ресурсів національних і міжнародного рівнів;	викладачем та колективом, що може призвести до соціального відчуження, негативних психологічних станів (наприклад, апатії, депресивних розладів тощо);
	- Стимулювання та розвиток творчого підходу до пошуку, опрацювання та подачі інформації	- Ризик виникнення проблем із фізичним здоров'ям
	- Розвиток дослідницьких і практичних навичок і вмінь;	- Неоднаковий рівень матеріального забезпечення здобувачів освіти, що є причиною різного їх забезпечення апаратними засобами для навчання
	- Сприяння виявлення зв'язку навчання із практичною площиною застосування здобутих знань;	
	- Стимулювання до самостійної роботи	

*Примітка: Розроблено автором.

Як бачимо із табл. 2 та табл. 3, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті забезпечує як викладачеві, так і здобувачеві освіти значно більше переваг, аніж має недоліків. Однак, варто зауважити, що зазначені недоліки можуть призвести до виникнення ризиків руйнування типових соціальних зв'язків, що, в свою чергу, загрожує особистісною та певним чином професійною деформацією. Тому вважаємо, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі в цілому та у вищій юридичній освіті зокрема повинно відбуватися на засадах раціональності та поміркованості; і в жодному разі не може йтися про повне заміщення «віртуальним» освітнім процесом реального.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Таким чином, можемо підвести підсумки усього вище зазначеного та сформулювати такі ключові тези:

1) запропоновано під інформаційно-комунікаційними технологіями, що застосовуються в освітньому процесі, розуміти сукупність методів і технічних засобів забезпечення ефективного процесу навчання й комунікації на основі комп'ютерних мереж. Інформаційно-комунікаційні технології при їх застосуванні у вищій юридичній освіті необхідно позиціонувати як інструмент пізнання права;

2) визначено сім основних рольових позицій інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті: пізнавальна, дослідницько-наукова, професійно-практична, формувально-особистісна, конкуренто-мотиваційна, резистентна, креативна;

3) вказано, що значення інформаційно-комунікаційних технологій у процесі провадження вищої юридичної освіти полягає у становленні, формуванні та розвитку релевантного технологічними вимогам сьогодення суб'єкта освітнього процесу як цілісної індивідуальності із високим рівнем професіоналізму й належними особистісними характеристиками;

4) наголошено, що особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті полягають у практичній спрямованості процесу застосування досліджуваних технологій (що обумовлюється практичним спрямуванням юридичної професійної діяльності), а також у диференційованому підході до визначення переваг і недоліків застосування інформаційно-комунікаційних технологій за суб'єктом освітнього процесу;

5) проаналізовано переваги та недоліки застосування інформаційно-комунікаційних технологій викладачами та здобувачами вищої юридичної освіти;

6) за результатами аналізу сформульовано рекомендації щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі в цілому та у вищій

юридичній освіті зокрема на засадах раціональності та поміркованості, а також виключення можливості заміщення «віртуальним» освітнім процесом реального.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розкритті практичних аспектів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій юридичній освіті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Яценко Т.О. Інформаційно-комунікаційні технології в системі шкільної літературної освіти: теоретико-методичний огляд. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія «Педагогічні науки», 2016, №140. С. 276-279. URL: https://lib.iitta.gov.ua/705341/1/Yatsenko_st.pdf (Дата звернення: 16.08.2023).
- [2] Биков В.Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в реалізації міжпредметного підходу в шкільній освіті. Technologie informacyjno-komunikacyjne w korelacji miedzyprzedmiotowej. 2013, С. 334-342. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/107193/1/Art111Text-1.pdf> (Дата звернення: 16.08.2023).
- [3] Колган О., Колган Т. Інформаційно-комунікаційні технології як важлива складова дистанційної освіти в умовах пандемії. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 1 (105), с. 40-49.
- [4] Моїсеєнко Н.В., Моїсеєнко М.В., Семеріков С.О. Мобільне інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки», 2016. № 11. С. 20-27.
- [5] Федоренко О.Г., Рожков С.І. Інформаційно-комунікаційні технології як запорука підвищення якості підготовки майбутнього фахівця. Науковий вісник Донбасу, 2019. № 1-2 (39-40). URL: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2\(39-40\)/fogpmf.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2(39-40)/fogpmf.PDF) (Дата звернення: 16.08.2023).
- [6] Петренко Т.А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в процесі навчання студентів юридичних спеціальностей у ВНЗ. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка, 2011. №93. С. 245-248.
- [7] Романів Х.Б. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб підвищення професійної майстерності студентів-правників. Право та інновації. 2020. № 4 (32). С. 55-61.
- [8] Ківалов С.В. Інформаційно-комунікаційні технології в освітньому процесі в галузі права. Актуальні проблеми політики. 2019. Вип. 64, С. 6-20.
- [9] Швачич Г.Г., Толстой В.В. та ін. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології: Навчальний посібник. – Дніпро: НМетАУ, 2017. –230 с.
- [10] Романів Х.Б. Роль інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні професійної правосвідомості студентів-юристів. Інформація і право, 2020. № 3(34)/2020. С. 110-118.
- [11] Дука М., Серпенінова Ю. Використання комп'ютерних технологій як сучасного засобу викладання іноземних мов у закладах вищої освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2020. №5-6. С. 59-71.
- [12] Кравчина О.Є. Інформатизація організаційно-управлінської діяльності в загальноосвітній школі. Інформаційні технології і засоби навчання, 2008. №3(7). URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/109/95> (Дата звернення: 31.08.2023).

PECULIARITIES OF APPLYING INFORMATION AND COMMUNICATIVE TECHNOLOGIES IN THE HIGHER LEGAL EDUCATION

Fedorchuk Olha Stepanivna

Ph.D. in the field of pedagogical science, Associate Professor, Professor of the Department of Mathematics, Statistics and Information Technologies,
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law,
Khmelnytskyi, Ukraine
ORCID ID: 0000-0003-2163-8890
fos_40@ukr.net

Summary. The paper is dedicated to issues on peculiarities of applying information and communicative technologies in the higher legal education. There is stressed, information and communicative technologies, in the context of its` applying in the educative process, would be understood as a tool of knowledge. There is suggested to interpret information and communicative technologies, applying in the educative process as a set of methods and technical equipment for providing an effective process of studding and communication on the basis of computer networks. Roles of information and communicative technologies in the higher legal education are formulated. They are cognitive, research-scientific, professional-practical, formative-personal, competitive-motivational, resistant, creative. Their content is opened. There is showed, the significance of information and communicative technologies in the process of the higher legal education is an establishment, formation and development of a subject of the educational process relevant to today's technological requirements as a complete individual with a high level of professionalism and appropriate personal features. There is outlined, the applying

information and communicative technologies in the higher legal education has a raw of peculiarities. The specificity of higher legal education, which is manifested in the practical orientation of legal professions and the orientation of training students for work in state authorities, is their determinant. Advantages and disadvantages of the applying information and communicative technologies for students and tutors are analyzed. After results of analysis, recommendations on applying information and communicative technologies in the educational process in general, and in the higher legal education in particular, are formulated. These recommendations provide usage of information and communicative technologies in the higher legal education on the basis of rationality and temperance, and, however, exclusion of the possibility of replacing the real one with a "virtual" educational process.

Keywords: information and communicative technologies; hardware component of information and communicative technologies; soft component of information and communicative technologies; higher legal education; peculiarities of applying information and communicative technologies.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Yatsenko T. (2016), Information and communicative technologies in the system of school literary education: theoretical and methodological review. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. T.H. Shevchenka. Seriiia "Pedahohichni nauky". №140. Ps. 276-279. Retrieved from: https://lib.iitta.gov.ua/705341/1/Yatsenko_st.pdf (in Ukrainian).*
- [2] Bykov Yu. (2013), Information and communicative technologies in the implementation of interdisciplinary approach in the school education. *Technologie informacyjno-komunikacyjne w korelacji miedzyprzedmiotowej. Ps. 334-342. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/107193/1/Art111Text-1.pdf> (in Ukrainian).*
- [3] Kolhan O., Kolhan T. (2021), Information and communicative technologies as an important component of distance education in the conditions of the pandemic. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tehnologii. № 1 (105), Ps. 40-49 (in Ukrainian).*
- [4] Moiseinko N., Moiseinko M., Semerikov S. (2016), Mobile information and educational space of the high school institution. *Visnyk Cherkaskoho Universytetu. Seriiia "Pedahohichni nauky". № 11. Ps. 20-27 (in Ukrainian).*
- [5] Fedorenko O., Rozhkov S. (2019). Information and communicative technologies as a guarantee of the increasing of quality of training future specialist. *Naukovyi visnyk Donbasu. № 1-2 (39-40). Retrieved from: [http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2\(39-40\)/fogpmf.PDF](http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/2019/N1-2(39-40)/fogpmf.PDF) (in Ukrainian).*
- [6] Petrenko T. (2011), Usage of information and communicative technologies in the educational process of students of legal specialties in high school institutions. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. T.H. Shevchenka., №93. Ps. 245-248 (in Ukrainian).*
- [7] Romaniv Kh. (2020), Information and communicative technologies as a means of increasing professional skills of law students. *Pravo ta innovatsii. № 4 (32). Ps. 55-61 (in Ukrainian).*
- [8] Kivalov S. (2019), Information and communicative technologies in educational process in the field of the law. *Aktualni problemy polityky. Vol. 64, Ps. 6-20 (in Ukrainian).*
- [9] Shvachych H., Tolstoi V. (2017), Current information and communicative technologies. Dnipro: NMetAU. 230 ps. (in Ukrainian).
- [10] Romaniv Kh. (2020), Role of information and communicative technologies in formation of professional law students. *Informatsiia i pravo. № 3(34)/2020. Ps. 110-118 (in Ukrainian).*
- [11] Duka M., Serpeninova Yu. (2020), Usage of computer technologies as a current means of teaching foreign languages in institutions of higher education. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tehnologii. №5-6. Ps. 59-71 (in Ukrainian).*
- [12] Kravchyna O. (2008), Informatization of organizational and management activities in a secondary school. *Informatsiini tehnologii i zasoby navchannia. №3(7). Retrieved from: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/109/95> (in Ukrainian).*